

Oponentní posudek diplomové práce Daniela Bartoše „Šamanské disco“ – od vidaki k didjeridoo. Případová studie invence tradice australského hudebního nástroje. Praha 2009, FHS UK, 116 stran rkp. + 6 stran fotografických příloh.

Předložená diplomová práce je věnována velmi zajímavému problému a to procesu kulturní změny, v globalizovaném kulturním prostředí, odehrávajícím se v posledních třiceti letech. Autor se zaměřuje na proměny významů vkládaných příslušníky naší globalizované civilizace do hudebního nástroje známějšího spíše pod názvem dydžerydú, než pod názvem jidaky, který je užíván na územích obývaných kmenem Yolngu v severovýchodní Arnhemské zemi.

Autor odevzdal velmi dobře strukturovanou studii, dobře se zhostil metodologických otázek i vlastní reflexe, umí citovat a dobře pracuje jak s literaturou, tak s vlastními terénními poznámkami, text doprovází několika fotografiemi, které dobře ilustrují předkládané téma, text je skoro bez překlepů a s úplným minimem pravopisných chyb. Celá studie je navíc uvedena autorovou grafikou, která také přibližuje probírané téma. Velmi se mi líbily čtvrtá až šestá kapitola, v nichž Daniel Bartoš dokazuje s bravurou znalost významů, které do dydžerydú vkládají stoupenci hnutí New Age, turisté, prodejci „turistického“ pohledu na svět i někteří australští buditelé a bojovníci za zrovnoprávnění Australců.

K předložené práci mám čtyři zásadní kritické námitky a řadu dalších, méně důležitých poznámek.

1. Naprosto nesouhlasím s autorovou snahou oživovat předměty. Z textu vyplývá jakoby předměty, zde jidaky anebo dydžerydú, měly vlastní sociální život, který můžeme analyzovat; autor hovoří např. o současném životě nástroje (viz 44/-3; 107/-5). Co je možné v hovorové češtině, není možné v odborném textu! Analyzovat můžeme lidské chování vztahující se k předmětům, analyzovat můžeme významy vkládané lidmi do předmětů. Domnívám se, že autor ne úplně pochopil a docenil teorii kolegů z londýnské University College.
2. Chybí definice anebo vysvětlení jako autor chápe základní pojmy v nimiž pak pracuje: např. co míní „působením“ a „působením předmětu“ (str. 8, ř.3, anebo str. 20, 2. odstavec). Také samotný pojem „materiální kultura“ není důkladně vysvětlený – v textu je jen odkaz na muzejní sbírky. Tímto termínem se přitom zabýval již ve druhé polovině 19. století E.B. Tylor a v posledních. více jak sto letech, byl předmětem mnoha etnologických i antropologických debat. Použití anglických termínů (agency) je jistě možné, ale musí být vyváženo jeho jasným významovým používáním, což v textu chybí.
3. Kolega Bartoš prokazuje minimální znalost, vskutku velmi malou, vlastního historického a kulturního prostředí Australců, kteří hudební nástroj dydžerydú používali ještě předtím než se z něho stal symbol turismu a případně i jejich moderní identity. Jinak by nejspíše kladl počátky suvenýrových dydžerydú hlouběji do minulosti. Ty jsou totiž spojeny s obdobím II. světové války, kde byly v severní Austrálii a také v Arnhemské zemi

soustředěny spojenecké armády pro případ předpokládané japonské invaze. Tito vojáci si jako suvenýry kupovali od Australců právě dydžerydú a přispěli tak k rozvoji místní suvenýrové tvorby. Ovšem ještě roku 1969 existovala vedle sebe suvenýrová dydžerydú (malovaná) a nezdobená dydžerydú používaná příslušníky jednotlivých kmenů při obřadech (informace dr. Stanislava Novotného, který zde dělal výzkum).

4. Autor místy propadá romantismu a v jeho duchu chápe příslušníky kmene Yolngu jako bytosti skoro nedotčené moderní civilizací. Domnívám se, že výroba dydžerydú pro trh i např. pořádání Garma festivalu dokazují pravý opak, totiž docela obstojné tržní chování. Autor také vůbec neuvažuje důsledky dosažení kontroly nad bauxitovými doly.

A nyní ostatní připomínky a poznámky:

str. 9/pozn. 1: Proč je v textu užíván termín „Aboriginci“ – „aboriginský“? Existuje český název Australci, na rozdíl od Australanů. Oni si příslušníci kmene Yolngu říkají aboriginci? Česky to znamená domorodce, což může být kdokoliv.

10/ř. 2: odkud pochází výraz „dydžerydú – didjeridoo“?

10/3: „yidaki“ je místní termín, z okolí stanice Yirrkala anebo je používám v nějaké širší oblasti?

20/1. odst.: Teorie materiální kultury je vlastně oprášenou myšlenkou E.B.Tylora.

24/-3: I vytištěná diplomka, na kterou píše posudek, je také součástí materiální kultury. Uváděný přehled je velmi zkratkovitý, doporučuji podívat se na již zmíněného E.B. Tylora.

26: Skok ke „kulturnímu dědictví“ vybočuje z dosavadní argumentace.

26/-6: Z textu se zdá, že autor chápe pojem „materiální kultura“ jako soubor historických jevů. Je tomu tak?

27/pozn. 10: Chybí tu popis či vysvětlení Haluzíkova názoru, ze kterého autor patrně vychází.

27 až 28: Pojem „tradice“ byl důkladně studován evropskými etnology i antropology dávno před rokem 1980. Navrhuji se s jejich názory seznámit a neomezovat se jen na některé britské autority.

29/3: Není jasné jak autor chápe pojem „původní tradice“. Prosil bych vysvětlit na studovaném jevu, tj. dydžerydú.

30/6 až 7: Proměny folklóru jsou hodně diskutovanou problematikou. Setkal se autor s termínem „foklorismus“? Hodil by se jistě např. na Garma festival. Chybí také definice pojmu „fakelore“. Ve vztahu k pojmu folklorismu doporučuji práce Bohuslava Beneše a Milana Lešáka.

30/14: Autentický moravský kroj nikdy neexistoval; existovaly lokální kroje.

30/-4: chybí „i“ ve slově aboriginci.

32/5: Článek kolegy Haluzíka již vyšel? Pokud ne, tak je třeba jej citovat jako rukopis.

32/kap. 2.2: Jak autor ví, že pro „napodobovače obřadů, tanců aj.“ nemají jejich aktivity význam? Jim srozumitelný význam a klidně jiný, než jaký vkládaly do stejně vypadajících činností indiáni, Australci a další „domorodci“? Domnívám se, že vyjádření indiánů jen dokládají snahu dát vlastní kultuře copyright a následně ji prodávat. Může to být ovšem také jeden z projevů vyvíjejícího se nacionalismu tzv. Prvního národa.

33/3. odst.: Proměny významu kulturních prvků při jejich přenosu z jedné kultury do druhé (z jedné lokality do druhé) jsou naprosto běžným důsledkem takového procesu. Tímto problémem se zabýval např. Claude Lévi-Strauss.

36: Prohlášení Wajduk Marika je jistě možné chápat jako politické prohlášení a výraz zhnusení nad globalizačním využitím symbolu. Na druhé straně ale musel přece vědět, že dotyčná malůvka má pro něho a jeho soukmenovce symbolický význam jen v určitém čase a prostoru. Australci totiž po vykonaných obřadech nechávají malby na kůře i dydžeridů na místě a dále pro ně nejsou tyto předměty důležité. To konečně pozoroval autor i v případě malovaných dydžeridů.

37/2. odst.: I v Evropě bylo běžné, že existovaly malířské dílny a existuje řada obrazů na nichž se mistr jen podepsal a celé dílo malovali jeho žáci.

38/1. odst.: Problém převychovaných dětí a míšenců připomínal již koncem padesátých let 20. století Arthur Upfield v detektivkách o inspektoru Napoleonu Bonapartovi. Stejný problém je zmiňován a řešen i dalších románech, dávno před knihou Sally Morganové. Je to problém (motiv), který se v sedmdesátých letech minulého století objevil v severoamerické literatuře – např. v knize „Kořeny“ od spisovatele Haleye.

38/-5: Kdy se poprvé objevuje pojem „stolen generation“?

44/6 až 7: Vysoká koncentrace hráčů neříká nic o místě původu hudebního nástroje.

49/7: Jak kolega ví, že některé prvky jsou tisíc let staré? Je to romanticky působivé, ale badatelsky nedokazatelné.

106/15 až 16: Zdá se mi, že hudebním nástrojem může být cokoli na co se dá hrát. My snad chápeme dydžerydů jako hudební nástroj, ne?

ZÁVĚR: Autor potřebuje ještě promyslet svůj teoretický přístup a náležitě pochopit a reflektovat teorii materiální kultury, o kterou se chce ve své analýze opírat. Z hlediska citátu uvedeného na straně 20: „In a sense, looking...atd.“ předložené práci ještě mnohé chybí. V textu máme totiž rozebranou především situaci „after“; čili bylo by třeba argumentaci ještě rozšířit. **Proto navrhuji diplomovou práci přepracovat a v této podobě ji nedoporučuji k obhajobě.**

V Praze 24. října 2009.

Prof., PhDr. Josef Kandert, CSc.